

УДК 001.891.3:631.6:929“Оппоков”(1869/1937)(477)

Вергунов В. А. ,
доктор сільськогосподарських наук, професор, член–
кореспондент НААН, директор Національної наукової
сільськогосподарської бібліотеки НААН (Україна, Ки-
їв),nnsqb@ukr.net

**ТВОРЦЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ МЕЛІОРАТИВНОЇ ДО-
СЛІДНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ АКАДЕМІКУ
Є. В. ОППОКОВУ – 145**

Відтворено внесок академіка Є. В. Оппокова (1869–1937) у становлення та розвиток сільськогосподарської меліоративної дослідної справи в Україні через перебіг життя та творчої праці на благо Вітчизни. Отримані результати архівних пошуків дали можливість доповнити біобібліографію вченого, в першу чергу, щодо внеску у запровадження організаційних побудов для потреб галузевого дослідництва.

***Ключові слова:** Є. В. Оппоков, сільськогосподарська меліоративна дослідна справа, Сільськогосподарський науковий комітет України, Науково–Консультаційна Рада при НКЗС УСРР.*

Відомо, що історію творять особистості. Це притаманно різним наукам і особливо – природознавчим. Цьогоріч виповнюється 130 років появи вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи як організації, що співпадає із створенням першої постійно діючої казенної дослідницької інституції – Полтавського дослідного поля. Серед першопричин її появи виділяємо і здобутки на ниві меліорації ґрунтів [1]. Проведення всього комплексу такого типу робіт дало можливість остаточно ствердитись сільськогосподарській меліоративній дослі-

дній справі в Україні як галузі знань та організації. Встановлено, що величезний генеруючий внесок у цей процес належить видатному вітчизняному вченому у галузі гідрології та меліорації, одному із фундаторів галузевого науково-дослідного та освітнього процесу в Україні академіку АН УСРР та ВАСГНІЛ Євгену Володимировичу Оппокову (1869–1937). Його здобутки на ниві гідрології при житті отримали світове визнання. Однак репресованого вченого за сфабрикованим обвинуваченням з політичними ознаками після 1937 р. фактично виключено із широкого наукового кругообігу. Підтвердження сказаному можуть слугувати публікації про нього. Їх ціла низка до 1938 р. [2–8], а потім □ забуття понад двадцять п'ять років до посмертної реабілітації. Після цього знову значний фаховий інтерес з боку провідних енциклопедичних та періодичних видань радянської доби [9–17], включаючи українську діаспору, та за часів державності [18–23]. В останні роки стали доступні нові матеріали, в першу чергу, з Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України. Частина з них наведено у спеціальному збірнику [24]. Завдяки відкритим документам вдалося внести авторські доповнення до, здавалось, уже ствердженої біобібліографії та переосмислити окремі аспекти зробленого видатним вченим для сьогодення.

Мета досліджень – методомісторико-наукового аналізу, притримуючись хронологічного принципу та логістики, відтворити цілісну картину життя та діяльності Є. В. Оппокова в контексті становлення та розвитку сільськогосподарської меліоративної дослідної справи із максимальним включенням нових джерелознавчих матеріалів.

Є. В. Оппоков народився 1 лютого 1869 р. в с. Рудому Сквирського повіту Київської губернії (нині увійшло до складу с. Шамраївки Сквирського району Київської області) у багатодітній родині священика, що складалася з трьох братів і чотирьох сестер. Після отримання початкової домашньої освіти у 1878 р. починає навчання у першому класі Третьої Київської гімназії, яку з відзнакою закінчив у 1886 р. Того ж року вступає на фізико-математичне відділення Університету Св. Володимира (нині – Київський національний університет імені Тараса Шевченка). Однак незадоволений рівнем освітньої підготовки з технічних дисциплін вже наступного року вступає на механічне відділення Петербурзького технологічного інституту (нині – Санкт-Петербурзький політехнічний інститут), який закінчує у 1892 р. з дипломом інженера-техніка.

Коло наукових інтересів ученого сформувалося ще у студентські роки під час практики з гідрологічних досліджень річки Іппи на Поліссі в 1891 р., що проводилася за дорученням Західної експедиції з осушення земель генерала І. Й. Жилінського від імені Міністерства державних маєтностей.

Після відбуття у 1892 р. військової повинності в якості інженерного кондуктора при Головному інженерному управлінні, наступного року зарахований на посаду техніка по вільному найму до створеної ще у 1873 р. Західної експедиції з осушення боліт Полісся. Саме завдяки їй, а також створеній на її основі у 1880 р. Експедиції зі зрошення на півдні Росії і на Кавказі та Навігаційно-описовій комісії Міністерства шляхів сполучення (1875–1894) було започатковано комплексні гідрологіч-

ні дослідження країни. Протягом 1894–1902 рр. Є. В. Оппоків керує проведенням гідрологічних досліджень у Чернігівській, Полтавській та Курській губерніях. Їх наслідком стало виконання проектних робіт з осушення 20 000 десятин боліт у долині р. Трубіж Чернігівської й Полтавської губерній, 7000 десятин у долині р. Супій Золотоніського повіту та 5000 десятин по р. Оржиця Лубенського повіту Полтавської губернії та ін. Крім того, опубліковано серію фундаментальних праць вченого: “Річкові долини Полтавської губернії. Нарис робіт в Полтавській губернії” (Ч. 1. – СПб., 1901. – 399 с. та Ч. 2. – СПб., 1905. – 475 с.), а також Звіт Чернігівської губернії земельної управи про дослідження боліт Чернігівської губернії за 1894 р.” (Чернігів, 1896. – 30 с.) та ін., низку технічних проектів осушувальних робіт на Лівобережжі Дніпра.

Упродовж 1903–1912 рр. працює інженером-гідротехніком I розряду Мінського управління земле-робства і державних маєтностей та керує виконанням серії проектів із проведення осушувальних робіт для потреб землеустрою на казенних і селянських землях у Мінській, Волинській та Гродненській губерніях. За результатами цих робіт друкує працю “Результати осушувальних робіт в казенних дачах Мінської губернії (СПб., 1913. – 93 с.) і представляє країну на Міжнародній виставці з культури боліт і торф'яної промисловості в Берліні (Німеччина). Крім того, проводить спеціальні дослідження для підготовки дисертаційної роботи “Режим річкового стоку в басейні верхнього Дніпра, вище м. Києва”. Їх результати опубліковано у двох частинах. Перша стосувалася 1876–1901 рр. (СПб., 1904. – 300 с.), а друга охоплювала період до 1908 р. включно (СПб., 1912. – 300 с.). Завдячуючи також публікаціям про ці результати у журналі німецького професора Графеліуса № 5 за 1903 р. та № 6 за 1906 р. “Zeitschrift für die Gewässerkunde”, про відкриття Є. В. Оппокова на ниві меліоративної науки дізналося фахове товариство всього світу. Так, він довів існування прямої залежності річкового збігу в басейні Дніпра від його першорядних факторів, а саме: метеорологічних елементів – опадів і температур, відмічаючи лише часткову залежність від рельєфу місцевості та другорядних чинників – ґрунтів і рослинності. Головне, що в цій праці вчений вперше у галузевій науці світу виявив наявність і розміри так званого “накопичення” та “втрати” вологи в ґрунтах рівнинних річкових басейнів і підкреслив величезну роль цих перехідних з року в рік запасів вологи на живлення річок і на регулювання річкового збігу. У сучасних підручниках світу з гідрології це висловлення фігурує як рівняння “Пенка–Оппокова”, а офіційно стверджено в остаточному варіанті у 1929 р.

У 1913 р. учений призначений керівником досліджень з осушування в басейнах річок Верхня Прип'ять, Птичі та Брагінки на Поліссі. Військові події Першої світової війни, незважаючи на розроблену ним низку великих проектів зарегулювання заболочених рік цієї зони для окремих завітів Мінської губернії, завадили їх повній реалізації. Однак все заплановане знайшло втілення у праці “Матеріали по дослідженню рік і річкових долин Полісся”, що вийшла як частина перша у Києві обсягом 423 с.

Із початком військових дій припиняє експедиційні дослідження і в 1915 р. оселяється у Києві, де з 18 вере-

сня 1917 р. призначається штатним викладачем кафедри будівельного мистецтва Київського політехнічного інституту (нині – Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут”). Через три місяці Вчена рада КПІ затверджує його у званні ад’юнкта. 18 березня 1918 р. захищає при вузі дисертацію на тему “Режим річкового стоку в басейні Верхнього Дніпра вище м. Києва за даними 1876–1908 рр.” на ступінь ад’юнкта (доктора) будівельного мистецтва. Після цього обраний професором кафедри гідротехніки і меліорації КПІ. Революційні реалії, й особливо часи громадянської війни, дали підстави всебічно займатися торфоболотним фондом, у першу чергу для промислових потреб країни. Як наслідок, вчений друкує серію публікацій із різних аспектів його використання. Серед них: брошура “Торф’яні багатства України” (К., 1918. – 30 с.) та дванадцятисторінкова стаття “Про організацію торфової частини на Україні” до № 10 і 11 журналу “Вісник Народного міністерства земельних справ” за 1918 р. Крім того, з того ж року очолює Раду курсів з торфодобування Київського відділення Російського технічного товариства. Зі створенням Української академії наук (нині – Національна академія наук України), починаючи з 1919 р., керує її гідрологічною секцією Комісії з вивчення природних багатств України, а також перебуває членом Комісії з питань геофізики при фізико–математичному відділенні.

Наприкінці 1919 р. після двох бандитських нападів на його помешкання, смерті дружини та однієї з доньок, зневірившись у принципах, що декларувала нова влада, а також маючи великі проблеми зі здоров’ям, разом зі своєю донькою Марією переїжджає до Катеринодара (нині – м. Краснодар, Російська Федерація). Протягом 1920–го і першої половини 1921 рр. очолює кафедру гідротехніки Кубанського політехнічного інституту та обирається членом Ради технікуму при ньому. Крім того, з 1921 р. керує секцією водного господарства в Раді з вивчення та дослідження Кубанського краю, а також працює співробітником Кубансько–Чорноморської комісії з електрифікації. Як завідувач гідротехнічного відділу цієї комісії видає єдину наукову працю “кубанського” періоду творчого життя – “До питання про можливість застосування електрики в цілях меліорації в Кубанській області”.

17 травня 1921 р. Є. В. Оппоков обраний професором 17 розряду Київського політехнічного інституту по відділу гідрології бурових робіт та по меліоративному відділу кафедри осушення і гідрології. Відмовляється від переїзду до Петрограду для праці завідувачем відділення режиму рік Російського гідрологічного інституту, мотивуючи це бажанням створити аналогічний заклад в Україні. Протягом 1921–1922 рр. вчений □ консультант і член Комісії з електрифікації Київського району.

Починаючи з другої половини 1921 р., значно розширюється освітня діяльність ученого. Так, крім викладання у КПІ, він стає професором курсу гідрології і меліорації, а потім завідувачем кафедри меліорації Київського сільськогосподарського інституту (нині – Національний університет біоресурсів і природокористування України), а з 1926 р. ще й Київського інженерно–меліоративного технікуму (нині – Національний університет водного господарства та природокористування). До того ж, з 1922 р. викладає дисципліни “гідро–

техніка” і “торфові машини” на Київських курсах з вивчення торфовищ.

Із другої половини 1921 р. активно залучився до процесу державотворення на ниві вітчизняної сільськогосподарської дослідної меліоративної справи, у тому числі й для потреб українських земель, яку він розпочав ще у 1913 р. зі створення Мінської болотної станції, а також Сарненської болотної станції з 1914 р. (нині – Сарненська дослідна станція Інституту водних проблем і меліорації НААН) та Підставського дослідно–болотної поля із 1915 р. (нині – Панфільська дослідна станція ННЦ “Інститут землеробства НААН”) як один із розробників наукових програм їх діяльності. У 1921 р. переформатує створену 1 вересня 1920 р. й очолює меліоративну секцію Сільськогосподарського наукового комітету України при Наркомземі УСРР, що став предметом Національної академії аграрних наук України. Ініціює від її імені створення Центральної дослідно–меліоративної лучної станції в маєтку Казаровичі на Київщині у 1921 р. За ініціативою видавців журналу “Вісник сільськогосподарської наук” став членом Редакційної комісії щодо систематичного та критичного розгляду популярної галузевої літератури. З 16 грудня 1922 р. увійшов до числа членів Виставкового Комітету для участі у підготовці Всесоюзної сільськогосподарської виставки у Москві 1923 р. Крім того, з 1923 р. він стає членом Секції сільськогосподарської освіти та популяризації та Секції сільськогосподарської дослідної справи, а з 29 грудня 1923 р. ще й заступником Вченого секретаря СГНКУ.

Після засухи 1921 р. Є. В. Оппоков також увійшов до складу Комісії боротьби з посухою, створеної у 1922 р. при секції рільництва СГНКУ. Надзвичайно активна діяльність цього органу припадає на 1924 р., що прогнозувався як посушливий. Учений виступає практично на всіх її засіданнях з програмними доповідями і пропонує власний план запобігання дії посухи в Україні. Як член Президії СГНКУ з 15 вересня 1923 р. у 1924 р. увійшов до складу спеціальної комісії для прийняття узгодженої постанови по боротьбі з посухою терміном чотири роки на рівні НКЗС УСРР та ВУЦВК. Опублікував статтю, в якій виклав програму гідрологічних досліджень Рудня–Радовельської болотно–меліоративної дослідної станції. Увійшов до числа семи членів Комісії з реорганізації СГНКУ, створеної у 1924 р.

Вагомим є організаторський внесок Є. В. Оппокова для потреб галузевого дослідництва як члена Науково–Консультаційної Ради при Наркомземі УСРР починаючи з 11 січня 1928 р. Саме завдячуючи цьому дорадчому органу, при профільному наркоматі відбулася інституалізація та академізація сільськогосподарської дослідної справи в Україні взагалі й меліоративної зокрема. Виступаючи 22 липня 1928 р. на засіданні Бюро НКР НКЗС УСРР, Є. В. Оппоков запропонував мати єдиний НДІ водного господарства по лінії НКО та НКЗС УСРР. Після відмови Укнауки – генерує створення окремого УкрНДІ сільськогосподарської меліорації по лінії НКЗС УСРР, що розпочав свою діяльність з 23 грудня 1929 р. (нині – Інститут водних проблем і меліорації НААН). Протягом 1930–1936 рр. працює в ньому консультантом сектору осушення.

З остаточним встановленням радянської влади на переважній більшості сучасних українських земель брав безпосередню участь у всіх заходах із підготовки відповідних рішень на рівні виконавчої та законодавчої влади, які таким чи іншим чином базувалися на здобутках вітчизняної меліоративної науки та освіти. У першу чергу, це стосувалося професійних зібрань, у більшості яких він був співорганізатором і доповідачем, а саме: Другого Всеукраїнського агрономічного з'їзду (Харків, 18–25 жовтня 1922 р.), де виступив із доповіддю “Меліорація та агрономічна допомога населенню”, Першого Всеукраїнського з'їзду у справах землеустрою і меліорації (Харків, 10–18 лютого 1923 р.), на якому виступив з доповідями “Меліорація й брак технічної допомоги населенню України” та “Про організацію науково-дослідного Інституту Водного господарства України”, “Торф як паливо на Україні” і “Прибутковість осушувальних робіт”. Першого Всеукраїнського з'їзду землевпорядників і меліораторів (Харків, 9–23 березня 1923 р.), Конференції з вивчення продуктивних сил Росії (Москва, 20–27 березня 1923 р.), заступник голови I-го Всеросійського гідрологічного з'їзду (Ленінград, 7–14 травня, 1924 р.), I Всеукраїнського з'їзду в справі вивчення продукційних сил і народного господарства України (Харків, 27 грудня 1924 р. – 5 січня 1925 р.), де виступив з програмною доповіддю “Використання сили падіння дніпровських порогів та інших рік України як могутній фактор підвищення сільськогосподарської культури на Україні”, II Всесоюзного гідрологічного з'їзду (1926), на якому зробив доповідь “Про заснування у Києві науково-дослідного інституту водного господарства і його завдання в галузі вивчення підземних вод України”, II Всесоюзного гідрологічного з'їзду (Ленінград, 20–27 квітня 1928 р.), де виступив із доповіддю “Постановка і організація вивчення річкового стоку в різних фізико-географічних умовах”, Всесоюзного енергетичного з'їзду при Всесоюзному меліоративному інституті (25–28 березня 1929 р.) з доповіддю “Про організацію науково-дослідних робіт в галузі водного господарства”, Наукової конференції з гідрології (13 січня 1931 р.), на якій виголосив доповідь про роботу НДІ водного господарства в галузі гідрології і вивчення підземних вод, Теплотехнічного з'їзду (Київ, 13 березня 1931 р.), де виступив з доповіддю про запаси гідроенергії на Правобережній Україні, Всесоюзної конференції з питань методики досліджень водоохоронної й водорегулювальної ролі лісів і боліт на водорозділах Волги (Ленінград, 5 травня 1935 р.), Конференції з питань водного господарства Донбасу, Придніпров'я та Криворіжжя (1936) та багато інших окружних, міських і відомчих зібрань. Величезний позитивний резонанс у фаховому середовищі мала промова Є. В. Оппокова німецькою мовою як члена Оргкомітету 23 серпня 1930 р. під час зустрічі членів II Всесвітнього конгресу ґрунтознавців, який відбувся у Ленінграді та Москві, коли вони відвідували Київ та зустрічалися з членами ВУАН.

Серед головних організаційних побудов Є. В. Оппокова у 20-х рр. минулого століття слід виділити: 1) відкриття у 1922 р. та керування першою в Радянському Союзі науково-дослідною кафедрою гідрології від імені НКО УСРР при КПІ; 2) з того ж року – створення за його ініціативою Гідрометеорологічного

бюро, очільником якого він був до 1925 р., що дало відлік сучасній гідрометеослужбі України; 3) на основі науково-дослідної кафедри гідрології при КПІ та гідрологічної секції при Комісії з вивчення природних багатств України ВУАН заснування Науково-дослідного інституту водного господарства при НКО УСРР (нині – Інститут гідромеханіки НАН України) та керівництвом ним, починаючи з 1 квітня 1926 р. До 1930 р. заклад входив до складу Особливого управління водного господарства України, а з 1934 р. підпорядковувався АН УРСР та ін.

Починаючи з 1923 р. до створення Інституту водних проблем у Києві, Є. В. Оппоков – старший гідролог і керівник Українського відділення Російського гідрологічного інституту. Протягом 1924–1925 рр. – науковий консультант будівництва Деснянського водоканалу Київського комгоспу.

Видатні успіхи Є. В. Оппокова з розвитку гідрології і меліорації згідно із поданням професора М. І. Максимовича, академіків Б. І. Срезневського і П. А. Тутковського спочатку відзначено присудженням НКО УСРР без захисту дисертації на ступінь доктора гідрології “Honoriscausa” у 1926 р., а потім обранням дійсним членом (академіком) Академії наук УСРР 29 червня 1929 р. за напрямом “геологія, гідрологія, географія”. Згідно із постановою РНК СРСР № 1115 від 4 липня 1935 р. його призначають ще й академіком ВАС-ГНІЛ (нині – Російська академія сільськогосподарських наук). Головне, що у цей період ученому вдалося створити поряд із Київською ще й всесвітньо відому українську школу гідрології, до якої увійшли згодом членкореспонденти АН УРСР К. І. Маків, А. Є. Бабінець, професори В. Г. Ткачук, А. В. Огієвський, В. О. Назаров, В. І. Мокляк, Г. І. Швець, П. Ф. Вишневський та ін., що всі разом виконували головне завдання – теоретико-методологічне обґрунтування та техніко-технологічне вирішення проблем водних ресурсів України з метою їх найбільш раціонального використання.

У 1930 р. академік Є. В. Оппоков стає членом Комісії наукових зносин із закордоном ВУАН, із 4 січня 1934 р. – членом структурно-штатної Комісії при Президії ВУАН, з 28 травня 1934 р. – членом Президії Ради з вивчення продуктивних сил УРСР, з 28 вересня 1934 р. – членом Комісії з геологічних наук ВУАН для перегляду наукового складу інститутів відповідно до постанови РНК УСРР від 13 січня 1934 р. “Про присудження наукових ступенів та наукових звань”, з 29 жовтня 1936 р. – членом Комісії з присвоєння наукових звань науковим співробітникам АН УРСР за напрямом геолого-географічних наук та ін. Крім того, був членом науково-техно-економічної Ради Держплану УСРР та Укрводогосподарства з 1926 р., членом Постійної комісії у справі реконструкції м. Києва з 25 серпня 1935 р. та ін. Однак це не завадило органам НКВС 15 жовтня 1937 р. його заарештувати за контрреволюційну діяльність за статтею 54 УК УСРР, а Президії АН УРСР своєю постановою від 16 жовтня 1937 р. виключити із членів Академії як ворога народу. Апогеєм трагедії стало спільне рішення народного комісара внутрішніх справ та генерального прокурора СРСР 4 листопада 1937 р. про розстріл Є. В. Оппокова. Вирок виконали 11 листопада 1937 р. Місцем поховання став ліс біля селища Биківня

під Києвом. Військовий трибунал Київського військового округу 5 березня 1963 р. згадану постанову відмінив за відсутністю складу злочину і реабілітував його по- смертно.

Є. В. Оппоков – автор понад 450 наукових і науково-популярних праць, а також серії підручників для вищої школи, з яких 48 книг і брошур з питань гідрології, фізичної географії, гідрогеології, гідротехніки, меліорації боліт, торфоведення, історії сільськогосподарської меліоративної дослідної справи та бібліографії, надрукованих російською, українською, німецькою і французькою мовами. До найбільш видатних праць радянського періоду життя та творчої діяльності вченого слід віднести: 1) “Водні багатства України” (К., 1925. – 161 с.); 2) “Сільськогосподарська гідротехніка” (Х., 1925. – 145 с.); 3) “Болога–торфовища. Походження, будова та типи боліт–торфовищ, їхня глибина та давність” (Х., 1926. – 120 с.); 4) “Висушування земель” (Х., 1930. – 196 с.); 5) “Машини для видобування торфу на паливо” (Ч. 1: “Атлас”, ч.2: “Торфові машини” (Х.; К., 1932. – 218 с.). Серед підручників, ним підготовлених, слід виділити: 1) “Гідрометрія : підручник для ВТУЗН” (разом із А. Огієвським) (Х., 1930. – 352 с.) та 2) “Сільськогосподарська гідротехніка: початковий курс” (Х.; К., 1932).

Нагороджений орденами: Св. Станіслава 3–го (1.04.1901 р.) та 2–го ступенів (1908 р.), а також Св. Ганни 3–го (1904 р.) і 2–го ступенів (10.04.1916 р.). Його обирали: дійсним членом Російського географічного товариства (7.05.1903 р.), членом Ґрунтової комісії Імператорського Вільного економічного товариства (10.01.1903 р.), членом Товариства шанувальників природознавства, антропології і географії (13.10.1908 р.), кореспондентом Головної фізичної обсерваторії Імператорської Санкт–Петербурзької Академії наук (5.05.1904 р.), членом–кореспондентом Міністерства землеробства та державних маєтностей. За першу частину книги “Режим річкового стоку в басейні верхнього Дніпра вище м. Києва” Імператорською Санкт–Петербурзькою академією наук удостоєний премії ім. Д. А. Толстого, а також премією ім. професора І. А. Євневича Товариства технологів Санкт–Петербурзького технологічного інституту у 1908 р. У 1916 р. за праці з гідрології Південно–Західного краю нагороджений золотою медаллю Російського географічного товариства.

Проведеним дослідженням доведено про безпосередню участь Є. В. Оппокова в становлення та розвиток вітчизняної сільськогосподарської дослідної меліоративної справи, у тому числі й на українських землях. Відпрацьовані вченим питання двостороннього регулювання водного режиму, а також авторських технічних проєктів дали можливість згодом провести в УРСР широкомасштабні осушувальні роботи. Для наукового забезпечення їх виконання Є. В. Оппоковим у 20–х роках минулого століття засновано цілу низку дослідницьких інституцій, що успішно функціонують з проблеми до сьогодні. Власними дослідженнями вперше розкрито роль Є. В. Оппокова в інститутизації та академізації сільськогосподарської дослідної справи взагалі та меліоративної зокрема через його генеруючі пропозиції по лінії предтечі сучасної Національної академії аграрних наук України – Сільськогосподарського наукового ко-

мітету України (1921–1927) та Науково–Консультаційної Ради (1928–1931) при НКЗС УСРР. Таким чином, можемо стверджувати про видатну роль академіка АН УРСР та ВАСГНІЛ Є. В. Оппокова у ствердженні галузевого дослідництва як галузі знань навіть у світовому вимірі через 477 наукових та науково–популяризаційних праць, що знайшло відображення у підготовленому вперше в історії України бібліографічного покажчика за період 1896–1937 рр. [25]. Не менш значуща генеруюча роль вченого у появі вітчизняної сільськогосподарської дослідної меліоративної справи як організації, починаючи із створення першої вітчизняної дослідної інституції – Мінської болотної станції у 1913 р. та на українських землях у 1914 р. – Сарненської болотної станції. Особливо значуще зроблено вченим з даного питання у 20–х роках минулого століття, коли галузевими науковими проблемами займається біля 30 спеціалізованих дослідницьких інституцій.

Список використаних джерел

1. Вергунов В. А. Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування : організаційний аспект / В. А. Вергунов; ННСГБ НААН. – К. : Аграр. наука, 2012. – 416 с. – (Іст.–бібліогр. сер. “Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії”; кн. 68).
2. Тутковський П. А. Є. В. Оппоков / П. А. Тутковський // Матеріали до обрання нових академіків ВУАН: характеристики канд. На академіки ВУАН, подані за доручення особливих комісій: додаток до Вістей ВУАН. – К., 1929. – № 516. – С. 24–25.
3. Академік Є. В. Оппоков (його діяльність) // Погода і життя. – 1930. – № 2 (68). – С. 41–43.
4. А. Я. Академік Євгеній Владимирович Оппоков // Почвоведение. – 1936. – № 5. – С. 744–745.
5. Советов С. Юбилей академика Э. В. Оппокова / С. Советов // Метеорология и гидрология. – 1936. – № 9. – С. 76–78.
6. Валяев І. Славний ювілей / І. Валяев // Вісн. метеорології та гідрології. – 1936. – № 7. – С. 42–44.
7. Г. Наші вчені / Г. // Вісн. метеорології та гідрології. – 1936. – № 8. – С. 63.
8. О юбилее академика Е. В. Оппокова // Фронт науки и техники. – М., 1937. – № 3. – С. 153.
9. Оппоков Євген Володимирович // УРЕ. – К. : УРЕ, 1964. – Т. 16. – С. 591.
10. Оппоков (Опоков) Євген // Енциклопедія Українознавства. – Т. 5.: Словникова частина / Гол. ред. Володимир Кубійович. – К. : Вільне життя, 1966. – С. 1859.
11. Оппоков Євген Володимирович // УРЕС. – К. : УРЕ, 1967. – Т. 2. – С. 689.
12. Дрозд Н. И. Оппоков и его научное наследие (к 100–летию со дня рождения) / Н. И. Дрозд, И. А. Железняк, Л. З. Прох // Труды Украинского научно–исследовательского гидрометеорологического института. – Л.: Гидрометеоздат, 1969. – Вып. 78. – С. 3–12.
13. Молявко Г. І. Оппоков (Оппоков) Євген Володимирович (1.02.1869 – 1.09.1938) / Г. І. Молявко // УРЕ. – 2–е вид. – К. : УРЕ, 1982. – Т. 8. – С. 30.
14. Оппоков Євгеній Владимирович // УСЭ. – К. : УСЭ, 1982. – Т. 7. – С. 504.
15. Оппоков (Оппоков) Євген Володимирович // УРЕС. – К. : УРЕ, 1987. – Т. 2. – С. 578.
16. Куksин И. Е. Евгений Владимирович Оппоков / И. Е. Куksин // Метеорология и гидрология. – 1988. – № 11. – С. 134–137.
17. Луговской А. Г. Евгений Владимирович Оппоков (1869–1938) / А. Г. Луговской // Очерки истории естествознания и техники. – 1989. – Вып. 37. – С. 113–115.
18. Макаренко Д. Є. Академік Є. В. Оппоков як гідролог і гідрогеолог / Д. Є. Макаренко // Геологічний журнал. – 1992. – № 1. – С. 134–137.
19. Оппоков (Опоков) Євген // Енциклопедія Українознавства. – Л. : НТШ, 1996. – Т. 5. – С. 1859.
20. Сухотеріна Л. І. Є. В. Оппоков – наукова спадщина та людська доля / Л. І. Сухотеріна // Науковий вісник Волинського

держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Історичні науки. – 2000. – № 3. – С. 179–183.

21. Шендеровський В. Творець української школи гідрологів / В. Шендеровський // Нехай не гасне світ науки / за ред. Емми Бабчук. – К.: Рада, 2003. – С. 215–220.

22. Генсірук С. А. Євген Володимирович Опоков / С. А. Генсірук // Українська енциклопедія лісівництва: в 2-х т. / за ред. С. А. Генсірука; НАН України, Наук. т-во ім. Шевченка, Держ. ком. лісового госп-ва України. – Львів: НРФ “Українські технології”, 2007. – Т. 2: М–Я. – С. 375.

23. Бачкала О. В. Педагогічна діяльність академіка С. В. Опкокова / О. В. Бачкала // Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали VI Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, 27 трав. 2011 р., м. Київ / НААН, ДНСГБ; редкол.: В. А. Вергунов [та ін.]. – К., 2011. – С. 23–25.

24. Сільськогосподарський науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матеріалів До 75-річчя створення Укр. акад. аграр. наук / УААН, ДНСГБ; уклад. В. А. Вергунов, А. С. Білоцерківська, Б. К. Супіханов, С. Д. Коваленко; під заг. ред. М. В. Зубця, Ю. Ф. Мельника; наук. ред. В. А. Вергунов. – К., 2006. – 526 с.: портр., фото. – (Кн. 14).

25. Академік АН УРСР і ВАСГНІЛ Опкоков (Опоків) Євген Володимирович (1869–1937): біобібліографічний покажчик / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, НААН, Нац. наук. с.-г. б-ка; уклад.: В. А. Вергунов, О. В. Бачкала, О. Г. Луговський; наук. ред. О. С. Онищенко, В. А. Вергунов. – К.: ФОР Корзун Д. Ю., 2014. – 142 с.; порт. – (Сер. “Академіки та члени-кореспонденти НАН України для сільського господарства”; вип. 2).

References

1. Verhunov V. A. Sil's'kohospodars'ka doslidna sprava v Ukrainy vid zarozhennya do akademichnoho isnuvannya: orhanizatsiynyy aspekt / V. A. Verhunov; NAAN, NNSHB. – K.: Ahrar. nauka, 2012. – 416 s. – (Ist.-bibliohr. ser. “Ahrar. nauka Ukrainy v osobakh, dokumentakh, bibliografii”; kn. 68).

2. Tutkovs'kyy P. A. Ye. V. Oppokov / P. A. Tutkovs'kyy // Materialy do obrannya novykh akademikiv VUAN: kharakterystyky kand. na akademiky VUAN, podani z doruchennya osoblyvykh komisii: dodatok do Vistey VUAN. – K., 1929. – № 516. – S. 24–25.

3. Akademik Ye. V. Oppokov (yoho diyal'nist') // Pohoda i zhyttya. – 1930. – № 2 (68). – S. 41–43.

4. A. Ya. Akademik Evheny Vladymyrovych Oppokov // Pochvovedenye. – 1936. – № 5. – S. 744–745.

5. Sovetov S. Jubilej akademika Je. V. Oppokova / S. Sovetov // Meteorologija i gidrologija. – 1936. – № 9. – S. 76–78.

6. Valyayev I. Slavetnyy yuviley / I. Valyayev // Visn. meteorolohiyi ta hidrolohiyi. – 1936. – № 7. – S. 42–44.

7. H. Nashi vcheni / H. // Visn. meteorolohiyi ta hidrolohiyi. – 1936. – № 8. – S. 63.

8. O jubilee akademika E. V. Oppokova // Front nauki i tehniki. – M., 1937. – № 3. – S. 153.

9. Opokov Evgen Volodimirovich // URE. – K.: URE, 1964. – T. 16. – S. 91.

10. Oppokiv (Opokov) Yevhen // Entsiklopediya Ukrainoznavstva. – T. 5.: Slovnikova chastyna / Hol. red. Volodymyr Kubiyovych. – K.: Vil'ne zhyttya, 1966. – S. 1859.

11. Opokov Yevhen Volodymyrovych // URES. – K.: URE, 1967. – T. 2. – S. 689.

12. Drozd N. I. Oppokov i ego nauchnoe nasledie (k 100-letiju so dnja rozhdennja) / N. I. Drozd, I. A. Zheleznyak, L. Z. Proh // Trudy Ukrainського nauchno-issledovatel'skogo gidrometeorologicheskogo instituta. – L.: Gidrometeoizdat, 1969. – Vyp. 78. – S. 3–12.

13. Molyavko H. I. Opokov (Oppokov) Yevhen Volodymyrovych (1.02.1869 – 1.09.1938) / H. I. Molyavko // URE. – 2-e vyd. – K.: URE, 1982. – T. 8. – S. 30.

14. Opokov Evgenij Vladimirovich // USJe. – K.: USJe, 1982. – T. 7. – S. 504.

15. Opokov (Oppokov) Yevhen Volodymyrovych // URES. – K.: URE, 1987. – T. 2. – S. 578.

16. Kuksin I. E. Evgenij Vladimirovich Oppokov / I. E. Kuksin // Meteorologija i gidrologija. – 1988. – № 11. – S. 134–137.

17. Lugovskoj A. G. Evgenij Vladimirovich Oppokov (1869–1938) / A. G. Lugovskoj // Ocherki istorii estestvoznaniya i tehniki. – 1989. – Vyp. 37. – S. 113–115.

18. Makarenko D. Ye. Akademik Ye. V. Oppokov yak hidroloh i hidrolooh / D. Ye. Makarenko // Heolohichnyy zhurnal. – 1992. – № 1. – S. 134–137.

19. Oppokiv (Opokov) Yevhen // Entsiklopediya Ukrainoznavstva. – L.: NTSh, 1996. – T. 5. – S. 1859.

20. Sukhoterina L. I. Ye. V. Opokov – naukaova spadshchyna ta lyuds'ka dolya / L. I. Sukhoterina // Naukovyy visnyk Volyn's'koho derzh. un-tu im. Lesi Ukrayinky. Istorychni nauky. – 2000. – № 3. – S. 179–183.

21. Shenderovs'kyy V. Tvoret' ukrayins'koyi shkoly hidrolohih / V. Shenderovs'kyy // Nekhay ne hasne svit nauky / za red. Emmy Babchuk. – K.: Rada, 2003. – S. 215–220.

22. Hensiruk S. A. Yevhen Volodymyrovych Opokov / S. A. Hensiruk // Ukrayins'ka entsiklopediya lisivnytstva: v 2-kh t. / za red. S. A. Hensiruka; NAN Ukrainy, Nauk. t-vo im. Shevchenka, Derzh. kom. lisovoho hosp-va Ukrainy. – L'viv: NRF “Ukrayins'ki tekhnolohiyi”, 2007. – T. 2: M–Ya. – S. 375.

23. Bachkala O. V. Pedahohichna diyal'nist' akademika Ye. V. Oppokova / O. V. Bachkala // Istoryia osvity, nauky i tekhniky v Ukrainy: materialy VI Vseukr. konf. molodykh uchenykh ta spetsialistiv, 27 trav. 2011 r., m. Kyviv / NAAN, DNS-HB; redkol.: V. A. Verhunov [ta in.]. – K., 2011. – S. 23–25.

24. Sil's'kohospodars'kyy naukovyy komitet Ukrainy (1918–1927 rr.): zb. dok. i materialiv Do 75-rihchya stvorennya Ukr. akad. ahrar. nauk / UAAAN, DNS-HB; uklad. V. A. Verhunov, A. S. Bilotserkivs'ka, B. K. Supikhanov, S. D. Kovalenko; pid zah. red. M. V. Zubtsya, Yu. F. Mel'nyka; nauk. red. V. A. Verhunov. – K., 2006. – 526 s.: portr., foto. – (Kn. 14).

25. Akademik AN URSR i VASHNIL Oppokov (Opokiv) Yevhen Volodymyrovych (1869–1937): biobibliografichnyy pokazhchyk / NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy im. V. I. Vernads'koho, NAAN, Nats. nauk. s.-h. b-ka; uklad.: V. A. Verhunov, O. V. Bachkala, O. H. Luhovs'kyy; nauk. red. O. S. Onyshchenko, V. A. Verhunov. – K.: FOP Korzun D. Yu., 2014. – 142 s.; port. – (Ser. “Akademiky ta chleny-korespondenty NAN Ukrainy dlya sil's'koho hospodarstva”; vyp. 2).

Vergunov V. A., Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Agrarian Sciences, director of the National Scientific Agricultural Library of the National Academy of Agrarian Sciences (Ukraine, Kiev), nnsbg@ukr.net

Creator of agricultural research ameliorative deed in Ukraine Academician E. V. Oppokov – 145

The contribution of academician E. V. Oppokov (1869–1937) in the formation and development of agricultural ameliorative experimental deed in Ukraine through the life and creative work for the good of the Fatherland is observed. The obtained results of archive researches completed the scientist's bibliography, first of all, on his contribution to the introduction of organizational constructions for the needs of agricultural experimental deed.

Keywords: E. V. Oppokov, agricultural ameliorative experimental deed, Agricultural Scientific Committee of Ukraine, Scientific-Consulting Council under People's Commissariat of Land Affairs of the USSR.

Вергунов В. А., доктор сельскохозяйственных наук, профессор, член-корреспондент НААН, директор Национальной научной сельскохозяйственной библиотеки НААН (Украина, Киев), nnsbg@ukr.net

Создатель сельскохозяйственного мелиоративного опытного дела в Украине академик Е. В. Опкоков – 145

Отражен вклад академика Е. В. Опкокова (1869–1937) в становление и развитие сельскохозяйственного мелиоративного опытного дела в Украине через жизнь и творческий труд на благо Отечества. Полученные результаты архивных поисков позволили дополнить биобиблиографию ученого, в первую очередь, относительно его вклада в введение организационных построений для нужд отраслевого опытничества.

Ключевые слова: Е. В. Опкоков, сельскохозяйственное мелиоративное опытное дело, Сельскохозяйственный научный комитет Украины, Научно-Консультационный Совет при НКЗД УССР.